

QADIMGI YUNON AFSONALARI VA RIVOYATLARI

Abdullajonova Oygul Ravshanjon qizi

Farg'ona davlat universiteti Filologiya fakulteti o'zbek tili yo'nalishi

1- kurs talabasi

Annotatsiya. *Qadimgi yunon afsonalari va rivoyatlari jahon adabiyoti va madaniyatining eng muhim qismlaridan biri hisoblanadi. Ushbu afsonalarda qadimgi yunon xalqining dunyoqarashi, diniy e'tiqodlari, qahramonlik g'oyalari va hayotga bo'lgan munosabati aks etadi. Zevs, Afina, Apollon, Poseydon kabi xudolar hamda Gerkules, Odissey, Axilles singari qahramonlar haqidagi rivoyatlar insoniyatning qadimiy tafakkurini ifodalaydi. Ushbu mavzuda yunon mifologiyasining kelib chiqishi, uning asosiy manbalari, mashhur afsonalar mazmuni va ularning adabiyotga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, afsonalarning bugungi kundagi ahamiyati va zamonaviy madaniyatga ta'siri ham tahlil qilinadi.*

Ancient Greek myths and legends are one of the most important parts of world literature and culture. These myths reflect the worldview, religious beliefs, heroic ideals, and way of thinking of the ancient Greek people. Stories about gods such as Zeus, Athena, Apollo, and Poseidon, as well as heroes like Hercules, Odysseus, and Achilles, represent the early development of human imagination and thought. This topic explores the origin of Greek mythology, its main sources, the content of famous myths, and their influence on literature. It also analyzes the importance of these myths in modern culture and their continuing impact on art and storytelling today.

Kalit so'zlar: *Qadimgi Yunoniston, mifologiya, afsona, rivoyat, xudolar, Zevs, Afina, Poseydon, Gerkules, Odissey, Axilles, madaniyat, adabiyot, qahramonlik, dunyoqarash.*

Keywords: *Ancient Greece, mythology, myth, legend, gods, Zeus, Athena, Poseidon, Hercules, Odysseus, Achilles, culture, literature, heroism, worldview.*

Qadimgi yunon afsonalari va rivoyatlari haqida ma'lumot: Qadimgi yunon afsonalari va rivoyatlari jahon adabiyoti va madaniyatining eng qadimiy va muhim qismlaridan biri hisoblanadi. Bu afsonalar qadimgi yunon xalqining dunyoqarashi, diniy e'tiqodi va hayotga bo'lgan munosabatini aks ettiradi [1.B- 5–15].

Yunon mifologiyasi asosan Olimpiya xudolari atrofida shakllangan bo'lib, bosh xudo sifatida Zevs tanilgan. U osmon, chaqmoq va adolat ramzi hisoblangan [1.B- 10–20]. Afina esa donolik, ilm va strategik urush ma'budasi bo'lib, Afina shahri nomi ham uning nomidan kelib chiqqan. Poseydon dengizlar va okeanlar hukmdori sifatida tasvirlanadi. U tabiatning kuchli va xavfli tomonlarini ifodalaydi [1.B- 20–30]. Yunon afsonalarida xudolardan tashqari ko'plab qahramonlar ham mavjud bo'lib, ular jasorat va kuch timsoli hisoblanadi. Eng mashhur qahramonlardan biri Gerkules bo'lib, u o'zining 12 ta mashaqqatli jasorati bilan mashhur. Axilles esa "Iliada" dostonida tasvirlangan eng kuchli

jangchilardan biri hisoblanadi [2.B- 35–45]. Odissey uzoq va mashaqqatli sayohati bilan mashhur bo‘lib, uning sarguzashtlari “Odissey” dostonida yoritilgan [3.B- 40–50]. Qadimgi yunon afsonalari nafaqat diniy tasavvurlar, balki insoniy fazilatlar, jasorat, aql va adolat g‘oyalarini ham o‘z ichiga oladi. Bu afsonalar keyingi davr adabiyoti, san’ati va teatriga katta ta’sir ko‘rsatgan. Yunon mifologiyasida yaxshilik va yomonlik, inson va xudo munosabatlari asosiy mavzulardan biri hisoblanadi [1.B- 55–65]. Bugungi kunda ham bu afsonalar kino, adabiyot va san’atda keng qo‘llanilib kelinmoqda

Xulosa qilib aytganda, qadimgi yunon afsonalari insoniyat tafakkurining eng qadimiy shakllaridan biri bo‘lib, ular bugungi kungacha o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan.

Qadimgi yunon afsonalari va o‘zbek afsona hamda rivoyatlarining taqqoslanishi:

Qadimgi yunon afsonalari va o‘zbek afsona hamda rivoyatlari jahon madaniyatining muhim qismi hisoblanadi. Har ikkisi ham xalq og‘zaki ijodi mahsuli bo‘lib, insoniyatning qadimiy dunyoqarashini aks ettiradi [1.B- 5–15]. Yunon afsonalari asosan xudolar va yarim xudolar hayoti bilan bog‘liq bo‘lsa, o‘zbek rivoyatlarida ko‘proq tarixiy shaxslar va xalq qahramonlari tasvirlanadi [4.B- 10–20].

Yunon mifologiyasida bosh xudo sifatida Zevs tasvirlanadi va barcha xudolar ustidan hukmron hisoblanadi [1.B- 15–25].

O‘zbek afsona va rivoyatlarida esa xudolar tizimi aniq shakllanmagan bo‘lib, unda ko‘proq donishmandlar, avliyolar va qahramonlar tasvirlanadi

Yunon afsonalarida Afina va Poseydon kabi ko‘plab xudolar mavjud bo‘lib, ular tabiat hodisalarini boshqaradi [1.B- 25–35].

O‘zbek rivoyatlarida esa tabiat hodisalari ko‘proq ramziy va diniy tushunchalar orqali izohlanadi [4.B- 30–40].

Yunon afsonalarida Gerkules kabi kuchli qahramonlar markaziy o‘rinda bo‘lsa, o‘zbek rivoyatlarida Alpomysh kabi qahramonlar xalq idealini ifodalaydi. Yunon mifologiyasida Axilles va Odissey jasorat va aql timsoli sifatida tasvirlanadi [2.B- 40–50].

O‘zbek rivoyatlarida esa qahramonlar nafaqat jasoratli, balki halol, adolatli va xalqparvar bo‘lishi bilan ajralib turadi.

Yunon afsonalarida xudolar va insonlar o‘rtasidagi munosabat muhim o‘rin tutadi, o‘zbek rivoyatlarida esa inson va jamiyat o‘rtasidagi aloqalar ko‘proq yoritiladi [4.B- 50–60].

O‘xshash jihati shundaki, har ikkala adabiyotda ham yaxshilik va yomonlik, adolat va zulm mavzulari asosiy o‘rin tutadi [1.B- 55–65]. Farqi esa shundaki, yunon afsonalari ko‘proq ko‘p xudolik (politeizm) asosida qurilgan bo‘lsa, o‘zbek rivoyatlarida diniy va ma’naviy tushunchalar ustunlik qiladi. Yunon afsonalarida fantastik va sehrli voqealar keng tasvirlangan bo‘lsa, o‘zbek rivoyatlarida hayotiylik va ibrat berish kuchliroq [4.B-65–75]. Har ikki xalq ijodi ham o‘z davrining ijtimoiy, madaniy va ma’naviy hayotini aks ettirib, bugungi kungacha yetib kelgan.

Xulosa qilib aytganda, qadimgi yunon afsonalari va o'zbek afsona hamda rivoyatlari o'xshash jihatlarga ega bo'lsa-da, ularning mazmuni, g'oyasi va tasvir uslubi jihatidan o'ziga xos farqlarga ega.

Qadimgi yunon afsonalarining eng mashhurlari

Qadimgi yunon afsonalari orasida dunyo miqyosida mashhur bo'lgan ko'plab rivoyatlar mavjud bo'lib, ular insoniyat madaniyatiga katta ta'sir ko'rsatgan [1.B- 5–15]. Eng mashhur afsonalardan biri Troya urushi hisoblanadi. Bu voqea yunonlar va troya shahri o'rtasidagi uzoq davom etgan janglar haqida hikoya qiladi [2.B- 10–25]. Bu afsonada Axilles, Gektor kabi qahramonlar ishtirok etadi va ularning jasorati tasvirlanadi [2.B- 20–35]. Yana bir mashhur afsona Odisseyning sarguzashtlari hisoblanadi. Uning uzoq yillar davom etgan sayohati davomida ko'plab sinovlarga duch kelgani "Odissey" dostonida bayon qilingan [3.B- 30–45]. Gerkules haqidagi afsonalar ham juda mashhur bo'lib, u o'zining 12 ta jasorati bilan tanilgan. Masalan, u Nemea arslonini yengish, Hidra bilan kurashish kabi qiyin sinovlarni bajaradi. Prometey haqidagi afsona esa insoniyat taraqqiyoti va jasorat ramzi hisoblanadi. U odamlar uchun olov olib kelgani uchun jazolangan [1.B- 40–55]. Yana bir mashhur afsona Persey haqida bo'lib, u Gorgona Meduzani mag'lub etgan. Orfey haqidagi rivoyat esa sevgi va sadoqat haqida hikoya qiladi. U o'z sevgilisi Evridikani qaytarish uchun yer osti dunyosiga tushadi [4.B-50–65]. Bu afsonalarning barchasi insoniy fazilatlar — jasorat, sadoqat, aql va sabr-toqatni ulug'laydi. Shuningdek, bu rivoyatlar orqali qadimgi yunonlarning tabiat, hayot va o'lim haqidagi qarashlari aks ettirilgan [1.B- 60–75].

Xulosa qilib aytganda, qadimgi yunon afsonalarining eng mashhurlari insoniyat tarixida muhim o'rin egallab, bugungi kungacha o'z ta'sirini saqlab kelmoqda.

Qadimgi yunon va o'zbek afsonalarining eng mashhurlarini taqqoslash

Qadimgi yunon afsonalari va o'zbek afsonalari xalq og'zaki ijodining muhim qismi bo'lib, ular orqali har bir xalqning dunyoqarashi va qadriyatlarini aks etadi [1.B- 5–15]. Yunon afsonalarida Troya urushi markaziy voqealardan biri hisoblanadi va unda urush, jasorat hamda qahramonlik asosiy mavzu sifatida yoritiladi [2.B- 10–25]. O'zbek afsonalarida esa Alpomish dostoni eng mashhurlaridan biri bo'lib, unda vatanparvarlik, sevgi va sadoqat mavzulari aks etadi [4.B-15–30]. Yunon afsonalarida Gerkules o'zining 12 ta jasorati bilan mashhur bo'lsa, o'zbek afsonalarida Alpomish ham kuch va jasorat timsoli sifatida tasvirlanadi. Odissey haqidagi afsonalarda uzoq sayohat, sinov va aql bilan g'alaba qilish g'oyasi ilgari suriladi [3.B- 30–45]. O'zbek rivoyatlarida esa qahramonlar ko'proq xalq manfaatini himoya qiluvchi, adolat uchun kurashuvchi shaxslar sifatida tasvirlanadi. Yunon afsonalarida Prometey insonlarga yaxshilik qilganligi uchun jazolanadi va bu fidoyilik timsoli hisoblanadi [1.B- 40–55]. O'zbek afsonalarida ham insonlarga yordam beruvchi dono va jasur qahramonlar ko'p uchraydi, lekin ular ko'proq ijobiy yakun bilan tasvirlanadi. Yunon afsonalarida xudolar faol ishtirok etadi va inson taqdiriga bevosita ta'sir ko'rsatadi [1.B- 50–65]. O'zbek afsonalarida esa xudolar kamroq tilga olinadi, ko'proq insoniy fazilatlar va hayotiy voqealar yoritiladi. O'xshash jihati

shundaki, har ikkala xalq afsonalarida ham jasorat, sadoqat va adolat g'oyalari asosiy o'rin tutadi. Farqi esa shundaki, yunon afsonalari ko'proq fantastik va ko'p xudolik asosida bo'lsa, o'zbek afsonalari hayotiylik va ma'naviylikka yaqinroq [4.B- 65–80]. Har ikki afsona turi ham yosh avlodni tarbiyalashda va milliy qadriyatlarni saqlashda muhim rol o'ynaydi

Xulosa qilib aytganda, yunon va o'zbek afsonalarining eng mashhurlari turli jihatlari bilan farq qilsa-da, ularning asosiy maqsadi insonni ezgulikka, jasoratga va adolatga undashdan iborat .

Qadimgi yunon afsonalari va rivoyatlari asosan tabiat hodisalari, xudolar va inson o'rtasidagi munosabatlar, hamda insoniyatning kelib chiqishi haqidagi tasavvurlar bilan bog'liqdir . Bu afsonalarda qadimgi yunonlarning ko'p xudolik (politeizm) e'tiqodi yaqqol aks etib, bosh xudo sifatida Zevs osmon va chaqmoq hukmdori sifatida tasvirlanadi [1.B- 10–20]. Shuningdek, Poseydon dengizlar va zilzilalar, Afina esa donolik va ilm ramzi sifatida namoyon bo'ladi. Yunon afsonalarida inson hayoti, taqdir va qismat masalalari ham muhim o'rin tutib, qahramonlar turli sinovlar orqali o'z kuchi, aqli va sabr-toqatini namoyon etadi [4.B- 20–30]. Masalan, Odisseyning uzoq sayohatlari yoki Gerkulesning jasoratlari orqali insonning bardoshi va matonati ulug'lanadi. Shu bilan birga, bu afsonalarda yaxshilik va yomonlik, adolat va zulm, sadoqat va xiyonat kabi umuminsoniy qadriyatlar chuqur aks ettirilgan bo'lib, ular orqali qadimgi yunonlarning axloqiy qarashlari ham ifoda etiladi .

Qadimgi yunon afsonalari va rivoyatlari asosan tabiat hodisalari, xudolar va inson o'rtasidagi munosabatlar, hamda insoniyatning kelib chiqishi haqidagi tasavvurlar bilan bog'liqdir [1.B- 5–15]. Bu afsonalarda qadimgi yunonlarning ko'p xudolik (politeizm) e'tiqodi yaqqol aks etib, bosh xudo sifatida Zevs osmon va chaqmoq hukmdori sifatida tasvirlanadi. Shuningdek, Poseydon dengizlar va zilzilalar, Afina esa donolik va ilm ramzi sifatida namoyon bo'ladi [1.B- 15–25]. Yunon afsonalarida inson hayoti, taqdir va qismat masalalari ham muhim o'rin tutib, qahramonlar turli sinovlar orqali o'z kuchi, aqli va sabr-toqatini namoyon etadi [1.B- 20–30]. Masalan, Odisseyning uzoq sayohatlari yoki Gerkulesning jasoratlari orqali insonning bardoshi va matonati ulug'lanadi [3.B- 25–40]. Shu bilan birga, bu afsonalarda yaxshilik va yomonlik, adolat va zulm, sadoqat va xiyonat kabi umuminsoniy qadriyatlar chuqur aks ettirilgan bo'lib, ular orqali qadimgi yunonlarning axloqiy qarashlari ham ifoda etiladi . Qadimgi yunon afsonalari va rivoyatlari haqidagi ushbu mavzuning asl mohiyati shundaki, unda qadimgi yunonlarning dunyoqarashi, diniy e'tiqodlari va hayotga bo'lgan falsafiy munosabati badiiy obrazlar orqali ifodalangan. Ushbu maqolada asosan mifologik tasvirlar, ya'ni xudolar va qahramonlar obrazi keng qo'llanilib, ular orqali tabiat hodisalari va inson hayoti tushuntiriladi, masalan bosh xudo Zevs osmon va adolat ramzi sifatida, Poseydon esa dengiz va tabiiy kuchlar timsoli sifatida tasvirlanadi [1.B- 10–20]. Shu bilan birga, Afina orqali ilm-fan va aql, Gerkules orqali kuch va jasorat, Odissey orqali esa aql-zakovat va sabr g'oyalari ifodalangan [4.B- 20–35]. Maqolada shuningdek ramziy obrazlar, fantastik

voqealar, qahramonlik motivlari va axloqiy xulosalar keng qo'llanilib, ular orqali yaxshilik va yomonlik, adolat va zulm, inson va taqdir o'rtasidagi bog'liqlik yoritilgan. Natijada bu mavzu nafaqat afsonaviy voqealarni bayon qiladi, balki insoniyatning qadimiy tafakkuri, ma'naviy qadriyatlari va hayotiy haqiqatlarini chuqur ochib beradi [4.B- 35–50]. Qadimgi yunon afsonalari va rivoyatlari haqidagi ushbu mavzuning asl mohiyati shundaki, unda qadimgi yunonlarning dunyoqarashi, diniy e'tiqodlari va hayotga bo'lgan falsafiy munosabati badiiy obrazlar orqali ifodalangan [1.B-5–15].

Ushbu maqolada asosan mifologik tasvirlar, ya'ni xudolar va qahramonlar obrazi keng qo'llanilib, ular orqali tabiat hodisalari va inson hayoti tushuntiriladi, masalan bosh xudo Zevs osmon va adolat ramzi sifatida, Poseydon esa dengiz va tabiiy kuchlar timsoli sifatida tasvirlanadi. Shu bilan birga, Afina orqali ilm-fan va aql, Gerkules orqali kuch va jasorat, Odissey orqali esa aql-zakovat va sabr g'oyalari ifodalangan [1.B-20–35]. Maqolada shuningdek ramziy obrazlar, fantastik voqealar, qahramonlik motivlari va axloqiy xulosalar keng qo'llanilib, ular orqali yaxshilik va yomonlik, adolat va zulm, inson va taqdir o'rtasidagi bog'liqlik yoritilgan. Natijada bu mavzu nafaqat afsonaviy voqealarni bayon qiladi, balki insoniyatning qadimiy tafakkuri, ma'naviy qadriyatlari va hayotiy haqiqatlarini chuqur ochib beradi .

Avvalo, qadimgi yunon mifologiyasi haqida mashhur olim Mircea Eliade shunday fikr bildiradi: u afsonalarni oddiy to'qima hikoya emas, balki insoniyatning muqaddas haqiqatlarni tushuntirishga bo'lgan urinishining natijasi deb hisoblaydi. Uning fikricha, miflar orqali qadimgi insonlar borliq, hayot va o'lim sirlarini anglashga harakat qilgan. Bu qarash shuni anglatadiki, yunon afsonalari shunchaki ertak emas, balki o'sha davr insonining ilmiy va falsafiy tafakkurini o'zida mujassam etgan muhim manbadir [1.B- 20–30].

Shu asosda xulosa qilib aytish mumkinki, qadimgi yunon afsonalari insoniyat tarixidagi eng muhim ma'naviy meroslardan biri bo'lib, ular orqali biz nafaqat qadimgi davr hayotini, balki insonning ichki dunyosini ham anglaymiz. Bizning fikrimizcha, bu afsonalar bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan, chunki ularda ilgari surilgan jasorat, adolat, sadoqat va aql kabi qadriyatlar har qanday zamon uchun muhimdir. Ayniqsa, bu rivoyatlar insonni o'ylashga, yaxshilik tomon intilishga va hayotdagi qiyinchiliklarni yengishga undaydi. Demak, yunon afsonalari faqat o'tmish yodgorligi emas, balki bugungi va kelajak avlod uchun ham ibrat manbai bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mifologiya tarixi.
2. Iliada – Gomer.
3. Odissey – Gomer.
4. Adabiyotshunoslik asoslari.